

Яворська Т. В.,

асистент Львівського національного університету імені Івана Франка

ІНОЗЕМНЕ СТРАХОВЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО В УКРАЇНІ

Досліджено сутність іноземного страхового підприємництва, визначено головні його суб'єкти. Виявлено особливості розвитку іноземного страхового підприємництва в Україні та його перспективи.

The essence of foreign insurance enterprise and its main subjects are studied. The peculiarities of foreign insurance enterprise development and its perspectives are gives.

Джерелом фінансування національної економіки та підвищення капіталізації вітчизняного страхового бізнесу є іноземний капітал. Його ефективність для економіки країни визначатиметься формою, обсягами та умовами залучення, а також державним регулюванням. На сучасному етапі посилюються тенденції залучення іноземного капіталу у страховий бізнес України. Тому важливо розкрити сутність та визначити місце іноземного страхового підприємництва на фінансовому ринку України.

Складність і стратегічна значимість цієї проблеми активізувала її вивчення серед науковців та обговорення на сторінках низки газет та журналів. Зокрема, нині фінансова наука не дає тлумачення поняття іноземного страхового підприємництва (іноземний страховий бізнес), а в більшій мірі вивчається вплив іноземного капіталу на страховий ринок України і використовуються поняття іноземний капітал, страхова компанія з іноземним капіталом, іноземна страхова компанія тощо [1; 2; 3].

У зв'язку з цим основні завдання наукової статті полягають у розкритті змісту іноземного страхового підприємництва, визначенні головних його суб'єктів, виявленні особливостей впливу іноземного капіталу на вітчизняний страховий бізнес.

Під іноземним страховим бізнесом розуміємо участь іноземного інвестора у страховому бізнесі приймаючої країни. Тобто це діяльність суб'єкта страхового підприємництва іноземної

держави на страховому ринку приймаючої країни. Існування закордонних власників капіталу, який вони інвестують у страховий бізнес іноземної держави, є головною ознакою іноземного страхового підприємництва.

Досліджуючи іноземне страхове підприємництво, виділимо й таке поняття, як зарубіжний страховий бізнес – відкриття країною-реципієнтом (приймаючою країною) страхових компаній (дочірніх структур, філій, представництв тощо) за кордоном і здійснення своєї діяльності на ринках зарубіжних держав. Тобто, зарубіжне страхове підприємництво передбачає діяльність вітчизняних страховиків на закордонних ринках.

До суб'єктів іноземного страхового підприємництва належать:

- страхові компанії з іноземним капіталом;
- іноземні страхові компанії, створені як дочірні структури;
- філії страховиків-нерезидентів;
- представництва іноземних страховиків.

В економічній енциклопедичній літературі поняття іноземного капіталу розглядається як різноманітні форми капіталу (приватний, акціонерний, державний, банківський, промисловий, фінансовий та капітал міжнародних фінансово-кредитних організацій та ін.), який належить закордонним власникам [4, с. 726].

На нашу думку, страховою компанією з іноземним капіталом є компанія з частковою участю іноземних інвесторів у її статутному капіталі. Згідно з Господарським кодексом України іноземна інвестиція становить не менше як десять відсотків [5, с. 115].

Іноземна страхова компанія – це компанія, яка повністю (на сто відсотків) належить іноземним інвесторам і діє у власних інтересах. Така компанія створюється або на основі власності іноземної компанії як дочірня структура, або діюча вітчизняна страхова компанія повністю купується іноземним інвестором. Дочірня страхова компанія – юридична особа, яка перебуває під контролем та залежністю материнської страхової компанії.

Страхові компанії з іноземним капіталом та іноземні страховики є внутрішніми страховими компаніями – резидентами, організованими за участю іноземного капіталу, залишаються суб'єктами національного нагляду і регулювання.

Більш складніше контролювати діяльність філій страховиків-нерезидентів. Філія – це відокремлений структурний підрозділ страхової компанії, що не має статусу юридичної особи і здійснює страхову діяльність від імені страховика на підставі

окремого положення про філію. Відповідальність за всю діяльність філії несе материнська компанія, яка знаходиться за межами країни. Скарги, претензії, які можуть виникати щодо роботи філії, будуть висуватись до материнської компанії. У такому випадку споживачі страхових послуг менш захищені від недобросовісних дій філії.

Згідно із Законом України “Про внесення змін до Закону України “Про страхування” №2774-IV від 07.07.2005 р. (набирає чинності через п’ять років після вступу України до Світової організації торгівлі) страховиками, які матимуть право здійснювати страхову діяльність на території України, будуть зареєстровані уповноваженим органом постійні представництва у формі філій іноземних страхових компаній (філії-страховиків-нерезидентів), які отримали ліцензію у визначеному порядку на здійснення страхової діяльності. У свою чергу страховиками-нерезидентами є фінансові установи, що створені та мають ліцензію на провадження страхової діяльності відповідно до законодавства тих іноземних держав, у яких вони зареєстровані. Страхові компанії України отримують право відкривати свої філії на території іноземної держави, в якій створений і діє страховик-нерезидент [6].

Українське законодавство чітко визначає умови, за яких страховик-нерезидент має право відкривати на території України філії [6]:

– держава, у якій зареєстрований страховик-нерезидент, не належить до держав, які не беруть участі в міжнародному співробітництві у сфері запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму;

– між уповноваженим органом із здійснення нагляду за страховими компаніями країн, в якій зареєстрований страховик-нерезидент, та уповноваженим органом підписано меморандум про обмін інформацією;

– за страховою діяльністю відповідно до законодавства країни реєстрації страховика-нерезидента здійснюється державний нагляд;

– між Україною та країною, в якій зареєстрований страховик-нерезидент, укладено міжнародний договір про запобігання податковим ухиленням;

– страховик-нерезидент розташований на території країн, що не мають офшорного статусу;

– рейтинг фінансової надійності страховика-нерезидента відповідає вимогам, встановленим уповноваженим органом;

– мінімальний розмір статутного капіталу (гарантійного

депозиту) страхової компанії, що займається ризиковими видами страхування, встановлено у розмірі 1 млн. євро, а для life-компанії – 10 млн. євро.

Суб'єкти іноземного страхового підприємництва, виходячи на нові ринки, мають на меті отримувати прибутки, пропонувати нові страхові послуги, шукати зручні умови роботи. Разом з тим сприяють інтеграції країни у світовий фінансовий простір, виходу на міжнародні страхові ринки та національні ринки зарубіжних країн.

Вже сьогодні розвиток іноземного страхового підприємництва в Україні має свої особливості. По-перше, обсяги іноземного капіталу та кількість окремих суб'єктів іноземного страхового підприємництва зростають.

2003 р. – кількість страхових компаній з іноземним капіталом збільшилась з 27 до 57 [7, с.22]. Обсяги іноземного капіталу у статутних капіталах страховиків були такими: у 2003 р. – 564 млн. грн., у 2004 р. – 832 млн. грн. [8, с. 56].

– 01.07.2005 р. – 58 компаній, обсяги інвестицій – 0,9 млрд. грн.;

– 01.07.2006 р. – 66 компаній, обсяги інвестицій – 1,094 млрд. грн.;

– 01.07. 2007 р. – 81 компанія (18% усіх зареєстрованих страховиків), з них 10 страхових компаній – зі 100% іноземним капіталом, з них на ринку ризикових видів страхових послуг працює 61 страхова компанія з іноземними інвестиціями, із яких 5 – зі 100% іноземним капіталом; на ринку страхових накопичувальних послуг – 20 страховиків з іноземними інвестиціями, у тому числі 5 – повністю належать іноземним інвесторам. При цьому обсяги іноземних інвестицій у капітал українських страховиків становив 1,245 млрд. грн. [9, с. 68-70].

Крім того, 2007 р. характеризувався посиленням інтересом у іноземних страховиків до національного страхового ринку, зокрема найбільш помітною іноземною інвестицією була приватизація державного пакету акцій страхової компанії “Оранта” (2 жовтня 2007 р.), вартість пакету становила 500, 75 млн. грн.

По-друге, іноземні інвестиції у статутних капіталах українських страховиків представлені такими країнами: Великобританія, Росія, Польща, Америка, Італія, Франція, Данія, Чехія, Австрія. Зокрема, на перше півріччя 2007 р. походження іноземних інвестицій було таким: Великобританія і Північна Ірландія – 21,5%, США – 13,9%, Польща – 12,5%, Кіпр – 11,5%, Австрія – 7,7%, Нідерланди – 6,8%, Росія – 5,1%, інші – 215% [10, с. 46.]. На кінець першого півріччя 2007 р. іноземний капі-

тал на вітчизняному страховому ринку представлений 30 країнами.

Досить часто іноземні інвестори не є професійними страховиками, а офшорними інвесторами (на перше півріччя 2007 р. інвестиції з Кіпру у статутних капіталах страховиків становили – 11,5% [10, с.46.], станом на 01.04.2006 р. – 6% [11, с. 184], у 2003 р.: Кіпр – 3,5%, Віргінські острови – 0,3% [12, с. 46].

По-третє, більшість іноземних інвесторів є стратегічними інвесторами, які намагаються отримати власність українського страховика, заволодіти контрольним пакетом акцій і розраховують на дохід не лише від простого володіння акціями, а й від використання власності. Якщо інвестор має за мету лише приріст суми вкладеного капіталу або одержання поточного доходу – він здійснює портфельні інвестиції [13, с. 47].

Стратегічні інвестори у достатній мірі представлені на українському страховому ринку. Найбільшими є:

Банк “ТуранАлем” (Казахстан), “ТуранАлем Секьюритіс” (Казахстан), Colorino Trading (Кіпр), Saleta Limited (Кіпр) – купівля страхової компанії “Оранта”;

Generali Group (Італія) – “Дженералі гарант”

Ингосстрах (Росія) – “ІНГО-Україна” тощо.

У капіталі страховиків України портфельні інвестиції представлені досить слабо, оскільки страховий бізнес не дає великої віддачі в перші роки, а у більшій мірі вимагає значних вкладень. Тому переважають стратегічні інвестори. Винятком є страхова компанія “Універсальна”, яка продає незначні обсяги пакету акцій на відкритому ринку.

Четверта особливість: іноземні інвестори використовують свої шляхи виходу на український ринок: перший – інвестування в наявні національні страхові компанії; другий – створення власних повноцінних дочірніх структур. Нині більшість є дочірніми компаніями іноземних страховиків.

При цьому такий вихід на ринок може проводитись не прямо, а через афільовані компанії. Інвестори купують як компанії з розгалуженою мережею філій, так і дрібні маловідомі страхові компанії, у більшості випадків заради ліцензії, а в подальшому змінюють назву, стратегію просування на ринок. Переважають вкладення у статутний капітал страховиків, а вкладення у розвиток бізнесу усе ще є рідкістю. Більша частина інвесторів обмежується мінімумом додаткових вкладень, необхідних для проведення швидкої реорганізації компанії, побудови агентської мережі. Через це на страховому ринку не відбуваються суттєві зміни, пов'язані із зниженням цін на страхові

послуги, різким зростанням виплат чи запровадженням нових технологій.

По-п'яте, страхові компанії з іноземним капіталом концентрують свою діяльність на роботі із страхувальниками – фізичними особами; значний інтерес виявляють до ринку страхових накопичувальних послуг, який сьогодні контролюється іноземним капіталом. Конкуренція загострюється, бо іноземні інвестори прагнуть завоювати 15-20% страхового ринку України.

По-шосте, в Україні, як й у багатьох країнах світу, не існує законодавчих обмежень на участь іноземних інвестицій у капіталі вітчизняних страховиків. Починаючи з 2001 р. в Україні створені сприятливі умови для діяльності іноземних страховиків – зняті обмеження на участь нерезидентів як у статутному капіталі страховика, так і за видами страхування.

Вітчизняний страховий ринок тривалий час був важкодоступним для іноземного капіталу – участь іноземців обмежувалась 49-відсотковою часткою у статутному капіталі страховика. Тепер із страхового законодавства України вилучено обмеження щодо частки іноземного інвестора у статутному капіталі українського страховика. Отже, страхові компанії можуть створюватися з іноземною інвестицією понад 50%. Єдиною умовою залишається те, що така страхова компанія має бути резидентом України.

З цього приводу не можна не погодитись із думкою спеціалістів Міжнародної страхової ради, які відзначають, що у цілому іноземні страховики відіграють конструктивну роль на страхових ринках країн з перехідною економікою, сприяючи їх подальшому економічному зростанню, зростанню добробуту, несучи при цьому неминучі негативні наслідки [14, с. 17].

Отже, іноземне страхове підприємництво має свої переваги та вади: для споживачів – збільшення асортименту та покращення якості страхових послуг поряд з можливими шахрайськими діями з боку іноземних страховиків; для вітчизняного страхового бізнесу – збільшення розміру статутних капіталів; поліпшення надання страхових послуг; створення сприятливого інвестиційного клімату в країні, нових робочих місць, запровадження нових принципів менеджменту; для іноземних інвесторів – освоєння нових ринків; для держави – інтеграція у світове співтовариство, підвищення загальної капіталізації страхового ринку, розвиток фінансового ринку. Разом з тим: ускладнюється нагляд за діяльністю суб'єктів іноземного страхового підприємництва; посилюються інтереси країни походження інвестицій над інтересами вітчизняних страхових

компаній; з'являються нові ризики, зокрема ризики, пов'язані з іноземними інвестиціями, а також загрози цінового демпінгу з перспективою подальшого монопольного підняття цін. За таких умов важливого значення набувають дослідження необхідності державного регулювання як за діяльністю іноземних страхових підприємницьких структур, так і за обсягами залучення іноземного капіталу у вітчизняний страховий ринок.

Література

1. Самойловський А.Л. Менеджмент страхування: Монографія. – К.: Видавничий дім "Корпорація", 2007. – С. 184-229.
2. Пластун В.Л., Домбровський В.С. Іноземний капітал на страховому ринку України // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 3. – С. 182-189.
3. Ткаченко Н.В. Вплив іноземного капіталу на розвиток страхової системи // Фінанси України. – 2007. – № 6. – С.115-121.
4. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.1. / Редкол.: С.В.Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Вид. центр "Академія", 2000. – 864 с.
5. Господарський кодекс України: Офіц. видання. – К.: Видавничий Дім "Ін Юре", 2003. – 344 с.
6. Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про страхування" від 07.07.2005 р. №2774-IV. – Доступний з: < <http://www.gada.gov.ua>.
7. Ратна В. Фальстарт нерезидентів // Контракти. – 2004. – №15. – С. 22.
8. Гусев Ю., Перепечаенко Ю. Дикая прибыль // Бизнес. – 2006. – №25. – С. 52-56.
9. Гусев Ю. Последняя распродажа // Бизнес. – 2007. – № 48. – С. 68-70.
10. Гусев Ю. Иноходцы // Бизнес. – 2007. – № 32 – С. 42-46.
11. Цит. за: Пластун В.Л., Домбровський В.С. Іноземний капітал на страховому ринку України // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 3. – С. 182-189.
12. Страховий ринок України. 2004. // Інформаційно-аналітичний щорічник. – Київ, 2004. – 391с.
13. Цит. за Реверчук С.К., Кльоба Л.Г., Паласевич М.Б. Управління і регулювання банківською інвестиційною діяльністю. Наукова монографія / За ред. д.е.н., проф. С.Креверчука. – Львів: "Тріада плюс", 2007. – 352 с.
14. Гварлиани Т.Е., Балакирева В.Ю. Денежные потоки в страховании. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 336 с.